

L'ANDORRA DE LES LLETRES Isidor Cònsul

Enllà dels tòpics de la neu i el turisme, el duralex i el contraban de tabac, la benzina a bon preu i el Punt de Trobada per comprar més barat, Andorra ha posat en moviment, en els darrers mesos, una doble equació que lliga el petit país dels Pirineus i la literatura. Primer fou l'adaptació cinematogràfica, passada per TV, de la novel·la vivencial de Francesc Viadiu, *Entre el torb i la gestapo* (1974) que va contribuir a divulgar un aspecte de la història andorrana que no és prou conegut: el seu paper com a terra d'acolliment polític que mai no ha mirat prim amb els colors de les ideologies. Un detall, d'altra banda, que també emfasitza Antoni Morell en els capítols d'entrada de la seva darrera novel·la, *La neu adversa* (1999). L'altra equació literària té data de finals de juny i va concretar-se amb la "VII Trobada d'Escriptors al Pirineu" organitzada pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida i Àgora cultural d'Andorra. Les converses, debats i taules rodones que fan al cas van posar l'accent en dos punts: Andorra com a paisatge i tema literari, i l'actualitat de la literatura andorrana. A tot plegat, s'hi pot afegir la força d'un dels premis grossos de la novel·lística catalana, el Carlemany, consolidat després de set edicions de prestigi i noms tan emblemàtics com Maria Mercè Marçal, Robert Saladrigas, Maria de la Pau Janer o Josep Anton Baulenas.

Andorra com a tema literari i l'ara mateix de la literatura andorrana han estat motiu de diversos repertoris i estudis en els darrers vint anys, entre els quals crec que destaquen: *Material per a una bibliografia d'Andorra* (1978), de Lídia Pons, Mònica Batlle i Ramon Gual; l'estudi *Andorra cap a la literatura* (1992), de Miquela Valls; el repertori de Jordi Gàlvez, *10 escriptors i Andorra* (1992) i l'antologia *Escriptors d'avui, escriptors d'aquí* (1995). Les dues primeres referències tenen un caràcter més erudit, i més de divulgació les altres dues. El llibre de Jordi Gàlvez segueix el rastre d'Andorra en les literatures de Jacint Verdaguer, André Gide, Marià Manent, Salvador Espriu, Joan Coromines, Josep Pla, Agustí Bartra, Isabelle Sandy, Miquel Martí i Pol i Baltasar Porcel; i l'antologia *Escriptors d'avui, escriptors d'aquí* dona notícia de quinze escriptors contemporanis, entre els quals s'hi troben autors ja coneguts com Antoni Morell, Alvar Valls, Pius Pujades i Josep E. Dalleres, al costat d'altres que semblen més llunyans com Mari Carme Grau, Rosalia Pantebre, Sandra Tomàs, Fèlix Canet, Sergi Mas, Jaume Ros i Mossèn Ramon de Canillo; però sobretot hi falten, des de la perspectiva

d'ara mateix, dos narradors que han esclatat amb força en els darrers tres o quatre anys: Albert Salvadó i Joan Peruga.

Fins no fa gaires anys, parlar de literatura andorrana suposava posar l'èmfasi com qui diu en un sol nom, el novel·lista Antoni Morell (1941), autor d'un títol que sempre m'ha semblat esplèndid, *Set lletanies de mort* (1981), que, amb *Boris I, rei d'Andorra* (1984) i *La neu adversa* (1999), dibuixen el fris històric i social de l'Andorra del segle XX. De *Boris I, rei d'Andorra*, n'acaba de sortir la traducció al txec (*Boris I, Král andorrský*), i avancen els preparatius per a una futura versió cinematogràfica.

LA POESIA DE JOSEP-ENRIC DALLERES

Des d'aquesta perspectiva de sentit històric i a tocar del nom d'Antoni Morell hi ha el poeta Josep-Enric Dalleres (1949), bé que sempre en un pla més discret, sobretot per allò que la poesia ho té més pelut per obrir-se camí. Rere seu, però, hi ha una trajectòria de més de vint-i-cinc anys d'ofici, falcats per la publicació de l'opuscle *33 poemes* (1974), prologat per Miquel Martí i Pol, els volums *Despertar* (1976), *De tu a tu* (1990) i *Illalba* (1995), i el poema *Amic* (1987), amb dibuixos d'Artur Duch.